



CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII

AUTORITATE DE STAT AUTONOMĂ

HOTĂRÂREA NR. 945 din data de

Dosar nr.: 827/2018

Petiția nr.: 7814/27.12.2018

Petent:

Reclamat:

Obiect: lezarea dreptului la demnitate a persoanelor cu autism

I. Numele, domiciliul sau reședința părților

1. Numele, domiciliul, reședința sau sediul petentului

2. Numele, domiciliul, reședința sau sediul reclamațiilor

II. Obiectul sesizării și descrierea presupusei fapte de discriminare

3. Petenta reclamă o declarație făcută de către președintele României,, cu ocazia întâlnirii cu tinerii câștigători ai concursului Civic Avengers organizat de Inițiativa România, susținând că aceasta este jignitoare la adresa persoanelor cu autism, a familiilor lor și a specialiștilor care lucrează în domeniu, conducând la stigmatizarea acestora.

III. Procedura de citare

4. În temeiul art. 20 alin. 4 din O.G. nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare, republicată, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a îndeplinit procedura de citare a părților.

5. Prin adresa înregistrată sub nr. 7814/31.01.2019 a fost citat petenta, iar prin adresa înregistrată sub nr. 433/31.01.2019 a fost citată partea reclamată pentru termenul stabilit de Consiliu la data de 12.02.2019.

6. Procedură legal îndeplinită.

7. La termenul stabilit, la ședința de audieri petenta a fost absentă, iar partea reclamată a fost prezentă prin reprezentant legal - consilier juridic la Secretariatul General al Administrației Prezidențiale.

8. Prin adresa înregistrată sub nr. 1658/11.02.2019 partea reclamată depune un punct de vedere, care este comunicat petentei prin adresa înregistrată sub nr. 735/18.02.2019.

IV. Susținerile părților

Susținerile petentei

9. Prin sesizarea înregistrată la CNCD sub nr. 2710/09.05.2018 petenta susține faptul că, în cadrul unei declarații publice, partea reclamată având funcția de președinte al României a făcut următoarea afirmație: *“Iar dacă ne uităm în urmă, ce s-a mai întâmplat cu aceste guverne pesediste, pot să vă spun că nu putem să ne facem că suntem autiști și că nu se discută despre ordonanță și grațiere. Se discută despre ea!”*

10. Petenta susține că afirmația președintelui României este regretabilă deoarece a fost făcută de un demnitar de cel mai înalt rang, care, prin prisma poziției sale, ar trebui să respecte toți cetățenii țării în mod egal și să nu-i eticheteze folosind diagnostice medicale pe post de adjective.

11. De asemenea petenta susține că folosirea termenului de „autist” utilizat ca și adjectiv cu conotație negativă conduce la considerarea persoanelor diagnosticate cu autism a fi de condiției inferioară.

12. Petenta susține că 1 din 100 de copii se naște cu o tulburare din spectrul autist, iar toate aceste persoane alături de familiile lor doresc să fie tratate cu respect de către reprezentării statului român.

13. În final petenta susține că este președinta Asociației Autism Europa Bistrița, asociație afiliată la Federația pentru drepturi și resurse pentru persoanele cu tulburări din spectrul autist care apără drepturile persoanelor cu autism.

Susținerile părții reclamate

14. Prin punctul de vedere depus și înregistrat sub nr. 620/12.02.2019 de către Secretariatul General din cadrul Administrației Prezidențiale se arată că, în temeiul dispozițiilor art. 2 din Legea nr. 47/1994 privind serviciile din subordinea Președintelui României, republicată și a Regulamentului de organizare și funcționare a Administrației Prezidențiale, Secretariatul General al Administrației Prezidențiale are atribuții de reprezentare în fața Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării a Președintelui României și a Administrației Prezidențiale.

15. Pe fond, partea reclamată susține că Președintele României, a utilizat formularea “nu putem să ne facem că suntem autiști” în data de 18.12.2018 cu ocazia conferinței de presă susținute la finalul întâlnirii cu premianții competiției „Civic Avengers”, în cadrul unui discurs care se încadrează în limitele libertății de exprimare, anexând pentru înțelegerea contextului transcrierea declarațiilor de presă susținute în data de 18.12.2018.

16. În continuare, partea reclamată susține că scopul mesajului nu a fost de a ofensa și denigra persoanele afectate de autism, conținutul declarației nu conține vreun element de incitare împotriva vreunei persoane sau grup de persoane pe criteriul dizabilitate, fiind vorba despre o declarație politică, iar mesajul acurat al declarației reclamate nu reflectă intenția autorului de a-i ofensa și denigra pe cei afectați de respectiva boală.

17. În final, partea reclamată arată că Președintele României, prin intermediul Purtătorului de cuvânt, a prezentat scuze public, la câteva ore de la declarație, tuturor celor care s-ar fi putut simți lezați de afirmațiile sale (*“Președintele României nu a avut sub nici o formă intenția de a încălca dreptul la demnitate a persoanelor care suferă de autism. Președintele României își cere scuze dacă, în urma afirmațiilor dumnealui, sunt persoane care s-au simțit lezate”*). De asemenea, partea reclamată arată că scuzele publice prezentate de Președintele României au fost preluate de numeroase canale de mass-media și aduse la cunoștința opiniei publice (ex. știrile TVR, HotNews, Mediafax, Evenimentul Zilei).

18. În data de 21.12.2018 Departamentul Comunicare Publică din cadrul Administrației Prezidențiale a transmis un răspuns Consiliului Director al Federației pentru Drepturi și Resurse pentru Persoanele cu Tulburări în spectrul Autist – FEDRA (*“Președintele României transmite și pe această cale tuturor celor care s-ar fi putut simți*

lezați (...) În nici un moment, Președintele nu a avut intenția de a încălca dreptul la demnitate al persoanelor care suferă de autism. Președintele României a susținut și susține fără rezerve necesitatea conștientizării și înțelegerii corecte a ceea ce înseamnă tulburări în spectru autist. Președintele României a manifestat conștient respect pentru persoanele pe care le reprezentați și a făcut demersuri pentru ca această afecțiune să fie mai bine cunoscută în spațiul public. De asemenea, prin decizia Președintelui României, Administrația Prezidențială s-a alăturat, încă din anul 2015, Campaniei Light It Up Blue, Palatul Cotroceni fiind iluminat în fiecare an în albastru, în semn de solidaritate cu persoanele afectate de autism. Președintele reiterează faptul că rămâne un partener pentru organizația dumneavoastră și sprijină orice inițiative menite să sporească conștientizarea publicului față de această gravă afecțiune și efectele sale asupra tuturor persoanelor afectate.”)

19. În final, partea reclamată susține că a dovedit în plus a faptului că utilizarea acelei formulări în cadrul declarației de presă din data de 18.12.2018 nu a fost făcută cu scopul de a aduce atingere persoanelor afectate de autism este chiar activitatea permanentă a Președintelui României și Administrației prezidențiale în sprijinul acestora (în perioada 2015 - 2018 a avut loc iluminarea Palatului Cotroceni în albastru între orele 20.00 și 6.00 dimineața, cu ocazia Zilei Internaționale de Conștientizare a Autismului, în semn de solidaritate cu persoanele care se confruntă cu această maladie, în același timp fiind publicate pe pagina de internet a Administrației Prezidențiale mesaje de conștientizare și de susținere a eliminării prejudecăților și a stigmei cu privire la cei care se confruntă cu această afecțiune neuropsihică).

V. Motivele de fapt și de drept

20. În fapt, Colegiul director reține că petenta reclamă lezarea demnității persoanelor cu autism și crearea unei atmosfere de intimidare, ostilă, degradantă, umilitoare sau ofensatoare împotriva acestor persoane.

21. În drept, în soluționarea prezentei sesizări apreciem că sunt incidente următoarele texte de lege:

- art. 10 și art. 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale;
- art. 1 alin. (3), art. 16, art. 29 și art. 30 din Constituția României, revizuită în 2003;
- art. 2 alin. (1) și art. 15 din O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare, republicată.

22. Colegiul este chemat să se pronunțe asupra raportului dintre libertatea de exprimare și dreptul la demnitatea persoanei, interzicerea discriminării raportată la aprecierile reclamatului, obiect al prezentei sesizări. Analiza urmărește să stabilească dacă în acest caz s-a depășit limita libertății de exprimare și, în consecință, se impune o ingerință a statului prin aplicarea unei măsuri proporționale cu scopul urmărit.

23. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru a fi acceptată o ingerință în dreptul de exprimare, aceasta trebuie:

- ✓ să fie prevăzută de lege (care la rândul ei trebuie să îndeplinească anumite calități: să fie previzibilă și accesibilă),
- ✓ să urmărească un scop legitim,
- ✓ să fie necesară într-o societate democratică și
- ✓ să fie proporțională cu scopul urmărit (Corneliu Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului*, vol. I. Ed. C.H. Beck, București, 2005, p. 769-801).

Ingerința să fie prevăzută de lege

24. **Prima cerință**, cea a **existenței unei prevederi legale**, care să reglementeze ingerința statului în exercitarea dreptului libertății de exprimare este îndeplinită de art. 2 alin. (1) coroborat cu art. 15 din O.G. 137/2000. Totuși, apreciem că aceste texte de lege trebuie coroborat cu art. 2. alin. (8) din O.G. 137/2000 potrivit căruia „prevederile ordonanței nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului la libera exprimare, a dreptului la opinie și a dreptului la informație”.

25. Apreciem că **ambele texte normative sunt previzibile și accesibile**, deși protejează o valoare fundamentală într-o societate democratică și sunt noțiuni care au și un caracter abstract.

Ingerința să urmărească un scop legitim

26. Raportat la **scopul legitim urmărit**, prin posibila ingerință a statului în libertatea de exprimare se urmărește protejarea demnității umane a tuturor cetățenilor din România, în mod deosebit a protecției demnității persoanelor cu tulburări din spectrul autist.

27. Protecția demnității unor grupuri constituie un scop legitim într-o societate democratică. Pentru a se produce o atingere, încălcare a demnității umane, ca drept constituțional protejat, declarațiile, obiect al prezentei petiții, ar trebui să întrunească elementele:

- ✓ un comportament manifestat în public, având caracter de propagandă sau de instigare la ură pe criteriul orientării sexuale,
- ✓ ori un comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare îndreptate împotriva unui grup de persoane pe criteriul orientării sexuale – astfel cum prevede art. 15 din O.G. 137/2000, republicată.

28. Colegiul director constată că primele două condiții (să existe o prevedere legală și să se urmărească un scop legitim) sunt îndeplinite. Deși, primele două condiții pentru limitarea libertății de exprimare sunt îndeplinite, în cele ce urmează probăm faptul că, în speță, interferența statului în libertatea de exprimare nu “este necesară într-o societatea democratică”.

Necesitatea ingerinței

29. **Rămâne de competența Colegiului director să stabilească dacă interferența în libertatea de exprimare „este necesară într-o societate democratică”.**

30. În acest demers, Colegiul director analizează dacă există motive „relevante și suficiente” care să justifice ingerința în libertatea de exprimare din perspectiva unei „nevoi imperioase” („pressing social need”).

31. Identificarea unei „nevoi imperioase”, respectiv necesitatea oricărei restricții privitoare la exercițiul libertății de exprimare trebuie să fie stabilită într-o manieră convingătoare, iar **autorității naționale îi revine atributul evaluării existenței unei “nevoi imperioase” susceptibile de o anumită marjă de apreciere** (Corneliu Bârsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I., Ed. All Beck, București, 2005, pag. 801.)

32. În conformitate cu principiul subsidiarității, statele membre dispun de o „margine de apreciere” în stabilirea limitării libertății de exprimare. Autoritățile statelor membre au un contact direct și permanent cu realitățile sociale și sunt primele care se pronunță asupra existenței unei „nevoi sociale presante”. Marginea de apreciere se va stabili potrivit standardelor minime ale CEDO. (vezi Handyside v. United Kingdom par. 48 și par. 49).

Elemente luate în considerare la stabilirea necesității ingerinței statului în libertatea de exprimare

33. În scopul de a determina dacă articolele de presă publicate obiect al prezentei sesizări constituie discriminare, Colegiul va examina: **obiectivul urmărit de către partea reclamată prin declarație, conținutul, contextul în care a avut loc declarația, rolul în societate al persoanei, autor al afirmației.**

Obiectivul urmărit de partea reclamată

34. Obiectivul urmărit de partea reclamată a fost să aducă în discuție comportamentul unor oameni politici, guverne care pun sau nu în discuție acte normative.

35. Raportat la primul element, nu se impune interferența statului în limitarea libertății de exprimare, partea reclamată a urmărit să informeze opinia publică cu privire la un subiect de interes public.

Contextul în care a fost făcută afirmația

36. Afirmațiile au fost făcute de Președintele României, în cadrul unei conferințe de presă, în data de 18.12.2018, susținută la finalul întâlnirii cu premianții competiției „Civic Avengers”. Cu ocazia acestui eveniment, a avut și o serie de intervenții, iar la final o declarație.

37. Nici sub acest aspect nu se impune limitarea libertății de exprimare.

Conținutul afirmației

38. Potrivit conținutului ei, *“Iar dacă ne uităm în urmă, ce s-a mai întâmplat cu aceste guverne pesediste, pot să vă spun că nu putem să ne facem că suntem autiști și că nu se discută despre ordonanță și grațiere. Se discută despre ea!”* declarația este una politică, o poziție într-un subiect de interes public: comportamentul unor politicieni.

39. De asemenea, Colegiul director constată că, în speță, nu există niciun element de incitare împotriva unor cetățeni pe baza criteriului de dizabilitate. Nu suntem în prezența unui „pericol evident și prezent”(clear and present danger), existând posibilitatea de reacție publică la adresa declarațiilor părții reclamate.

40. Nici sub acest aspect nu se impune limitarea libertății de exprimare.

Rolul în societate a persoanei, autor al afirmației

41. Rolul, poziția autorului declarației, obiect al plângerii, este determinant din perspectiva analizei limitei libertății de exprimare.

42. Partea reclamată este un om politic, ales în funcția de demnitate publică de Președinte al României. Acest rol, are importanță din perspectiva caracterului fundamental al **jocului liber al dezbaterii politice într-o societate democratică.**

„Libertatea de exprimare este prețioasă pentru orice persoană, dar în mod deosebit are un caracter indispensabil pentru persoanele alese în funcții de demnitate publică, pentru **partidele politice și pentru membrii acestora, deoarece ei îi reprezintă pe cei care le dau votul, răspund preocupărilor acestora și le apără interesele**” (Incal v. Turkey par. 46, a se vedea Corneliu Bârsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, comentată și adnotată, vol. I, pag. 750, pct. 66). Ingerința în limitele libertății de exprimare a unei persoane aflate în funcție de demnitate publică induce responsabilități deosebite instituțiilor statului.

43. Colegiul director apreciază că afirmațiile părții reclamate nu sunt de natură a atinge o limită prin care să se încalce un drept fundamental, **încât dreptul la libertatea de exprimare să devină secundar.**

44. Una din principalele caracteristici ale democrației constă în posibilitatea pe care ea o oferă de a rezolva prin dialog, fără a se recurge la violență, problemele pe care le are de soluționat un stat, **chiar și atunci când acestea sunt extrem de dificile sau stânjenitoare, iar democrația se ”hrănește” din libertatea de exprimare**”. (ibidem,

pct. 66). Marginea de apreciere a statelor este semnificativ redusă (îngustă) atunci când autorul afirmațiilor este o personalitate, opiniile formulate având un larg impact.

45. Totuși, o ingerință a statului în această speță, prin constatarea și sancționarea faptei ca fiind o formă de discriminare, deci limitarea libertății de exprimare, ar constitui un exces, o limitare nejustificată, o măsură neproportională în raport cu pericolul social al faptei și cu scopul urmărit. **O ingerință a statului ar fi fost justificată dacă ar fi existat orice element de incitare expresă la ură pe criteriul libertății de conștiință.**

46. Reiterăm faptul că este esențial pentru persoanele publice ca, atunci când se exprimă în public, să manifeste o responsabilitate corespunzătoare poziției lor.

Concluzii

47. Colegiul director, reiterează faptul că libertatea de exprimare constituie valoarea fundamentală a unei societăți democratice și plurale. Din această perspectivă, libertatea de exprimare are un rol substanțial în rândul drepturilor fundamentale cuprinse în Constituție și constituie trunchiul comun pentru exercitarea drepturilor fundamentale din sfera comunicării.

48. În nenumăratele decizii asupra libertății de exprimare, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că acest drept „**acoperă nu numai informațiile și ideile primite favorabil sau cu indiferență ori considerate inofensive, dar și acele care șochează sau deranjează. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței, spiritului deschis, fără de care nu există societate democratică.** (CEDO, Lingens c. Austriei.).

49. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, într-o formulă care este preluată aproape ca o clauză de stil în toată jurisprudența sa subsecventă în materie, că „**libertatea de exprimare, garantată de art.10 parag.1, constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice și una din condițiile primordiale ale progresului societății și împlinirii personale. Subiect al paragrafului 2 al Articolului 10, Libertatea de expresie include „nu numai informațiile și ideile primite favorabil sau cu indiferență [de opinia publică] ori considerate inofensive, dar și pe acelea care offensează, șochează sau deranjează. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și spiritului deschis, fără de care nu există societate democratică.**” (CEDO, între altele, Lingens vs. Austria, Oberschlick vs. Austria, Sunday Times vs. U.K., Observer și Guardian vs. U.K., Castells vs. Spania, Thorgeirson vs. Islanda, Jersild vs. Danemarca, Goodwin vs. U.K., De Haes și Gijels vs. Belgia).

50. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fundamentat necesitatea protejării libertății de exprimare în primul rând pe valoarea pe care aceasta o reprezintă ca mijloc pentru a asigura buna funcționare a unei societăți democratice.

51. **În speța de față nu se impune interferența statului în limitarea libertății de exprimare, partea reclamată urmărind să sublinieze anumite aspecte apreciate ca negative.**

52. Trebuie avute în vedere stereotipurile, atât cele pozitive, cât și cele negative, atât de către societate în general cât și de către persoanele publice, rolul acestora fiind deosebit de important în formarea unei societăți care își respectă toți semenii săi, fără niciun fel de deosebire.

53. **Pentru considerentele de mai sus, având în vedere obiectivul urmărit de către partea reclamată, conținutul articolelor, contextul în care a avut loc, rolul în societate a persoanei, autor al afirmației,** Colegiul director constată că faptele sesizate nu întrunesc elementele constitutive ale art. 2 alin. (1) coroborat cu art. 15 din O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu

modificările și completările ulterioare, republicată și se încadrează în limitele libertății de exprimare.

54. Cu toate acestea, Colegiul director recomandă ca pe viitor să se evite exprimări care pot aduce atingere demnității unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități, ori să creeze o atmosferă de intimidare, ostilă, degradantă, umilitoare sau ofensatoare, îndreptată împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități.

Față de cele de mai sus, în temeiul art. 20 alin. (2) din O.G. nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare, republicată, **cu unanimitate de voturi** ale membrilor prezenți la ședință,

COLEGIUL DIRECTOR HOTĂRĂȘTE:

1. Faptele sesizate nu întrunesc elementele constitutive ale art. 2 alin. (1) coroborat cu art. 15 din O.G. 137/2000, privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare, republicată, declarațiile se încadrează în limitele libertății de exprimare prevăzute de art. 2 alin. (8) din același act normativ.
2. Recomandă ca pe viitor să se evite exprimări care pot aduce atingere demnității unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități.
3. O copie a prezentei hotărâri se va comunica părților.

VI. Modalitatea de plată a amenzii

Nu este cazul.

VII. Calea de atac și termenul în care se poate exercita

Prezenta hotărâre poate fi atacată în termenul legal de 15 zile potrivit **O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare cu modificările și completările ulterioare, republicată și Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ** la instanța de contencios administrativ.

Membrii Colegiului director prezenți la ședință:

ASZTALOS CSABA FERENC – Membru

DINCĂ ILIE – Membru

GHEORGHIU LUMINIȚA – Membru

HALLER ISTVÁN – Membru

POPA CLAUDIA – Membru

SANDU TATIANA VERONICA – Membru

Motivată și tehnoredactată I.D./F.L.I./S.M.D.

Notă: prezenta Hotărâre emisă potrivit prevederilor legii și care nu este atacată în termenul legal, potrivit **O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare cu modificările și completările ulterioare, republicată și Legii nr. 554/2000 a contenciosului administrativ**, constituie de drept titlu executoriu.